

Lausunto

20.08.2021

Asia: VN/12646/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää pyynnöstä lausua asiassa.

Esitysluonnoksessa on tuotu hyvin esiin ongelmia, joita 1.9.2018 voimaan tulleen lain soveltamisalasta johtui kansainvälistä suojelua hakeville ja sitä saaneille, sekä karkotuspäätöksen saaneille. Nykytilanteessa hakijan tulee peruuttaa turvapaikkahakemuksensa hakeakseen oleskelulupaa opiskelun perusteella. Usein turvapaikanhakija kokee Maahanmuuttoviraston kielteisestä päätöksestä huolimatta olevansa vainon vaarassa kotimaassaan, eikä hakemuksen peruuttaminen tule kyseeseen. Mahdollisuus hakea opiskelijan oleskelulupaa jo turvapaikkaprosessin aikana antaisi turvapaikanhakijaopiskelijalle paremmat mahdollisuudet ennakoida ja täyttää vaatimukset oleskeluluvan saamiseksi. Valtuutetulla on esimerkiksi tältä kesältä tiedossa tapaus, jossa ammattiin valmistuva afgaaniopiskelija käännytettiin Afganistaniin ainoastaan toimeentulo vaatimuksen täyttämistä koskevien epäselvyyksien takia. Valtuutettu katsoo, että oikeustilan korjaaminen esitysluonnoksessa esitetyllä tavalla on välttämätöntä turvapaikanhakijoiden oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden kannalta.

Usein turvapaikanhakijalla ei ole oleskeluluvan saamiseksi vaadittavaa matkustusasiakirjaa, eikä häneltä vainon vaaran vuoksi voida edellyttää sellaisen hankkimista kotimaastaan. Tämä on johtanut tilanteisiin, joissa maastapoistamispäätös tulee täytäntöön pantavaksi hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen, eikä hakijalla ole aikaa tai mahdollisuutta hankkia matkustusasiakirjaa kotimaastaan opiskelijan oleskelulupaa varten. Oleskeluluvan vireille laittaminen ei myöskään estä käännätyksen

täytäntöönpanoa. Valtuutettu pitää tärkeänä, että oikeustilaa korjataan myös tältä osin siten, että turvapaikanhakijataustaiselle myönnettäisiin opiskelijan oleskeluluvan yhteydessä muukalaispassi silloin kun hänellä ole mahdollisuutta saada Suomesta käsin kotimaansa matkustusasiakirjaa.

Esitysluonnoksessa ei ole tuotu esiin merkittävää estettä opiskelijan oleskeluluvan saamiseksi erityisesti turvapaikanhakijataustaisten ja karkotuspäätöksen saaneiden kohdalla. Ulkomaalaislain 36.2 § (maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen) heikentää usein tarpeettomasti näiden henkilöiden mahdollisuuksia saada oleskelulupaa, vaikka he täyttäisivät kaikki muut edellytykset luvan saamiseksi. Jos hakija on aiemmin hakenut turvapaikkaa tai oleskelulupaa muulla perusteella tai saanut karkotuspäätöksen, tulkitaan se usein oleskelulupaharkinnassa hakijaa vastaan puhuvana seikkana. Esimerkiksi jos kielteisen päätöksen perhesidehakemukseen saanut vanhempi hakee oleskelulupaa opiskelun perusteella, voidaan oleskelulupa jättää myöntämättä Ulkl 36.2 §:n perusteella. Lisäksi kyseessä oleville henkilöille on usein määrätty automaattisesti kielteiseen päätökseen liittyvä maahantulokielto, joka voi estää oleskeluluvan myöntämisen Ulkl 11 §:n mukaisesti. Valtuutettu katsoo, että oikeustilaa olisi tärkeää kehittää siten, ettei oleskelulupahakijan aiempi toiminta ja hakemushistoria tarpeettomasti estä oleskeluluvan myöntämistä. Lisäksi maahantulokielto ei saisi olla este oleskeluluvan myöntämiselle silloin kun sen määrääminen ei ole perustunut kansalliseen turvallisuuteen ja järjestykseen.

Valtuutettu haluaa tuoda esiin ongelmat myös niissä tapauksissa, kun kansainvälistä suojelua toisessa Euroopan maassa saanut tarvitsee oleskeluluvan Suomeen opiskelun vuoksi. Valtuutetun Maahanmuuttovirastolta saaman tiedon mukaan nykyisin ainoa ratkaisu näissä tilanteissa on ollut myöntää tilapäinen oleskelulupa muusta erityisestä syystä, vuodeksi kerrallaan. Nykytilanne asettaa siis esimerkiksi kansainvälistä suojelua saaneet korkeakouluopiskelijat eriarvoiseen asemaan taustansa perusteella.

Esitysluonnoksessa on tuotu esiin ongelmallinen nykytilanne myös tutkijoiden osalta. Oleskeluluvan keston sitominen kulloiseenkin työsuhteeseen ja rahoituskautteen ei edesauta tutkijan ja hänen perheensä kotoutumista Suomeen vaan käytännössä pakottaa heidät käymään läpi vuosittaisen oleskelulupahakemusprosessin. Ottaen huomioon lainsäädäntöhankkeen tavoitteet opiskelijoiden oleskelulupien pidentämisestä sekä työelämän ja korkeakoulujen vuorovaikutuksen vahvistamisesta, valtuutettu pitää valitettavana, ettei esitysluonnoksessa esitetä parannusta tutkijoiden asemaan tältä osin.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että ammattitutkintoon johtavan opiskelun sekä lukiossa opiskelun perusteella myönnettävä oleskelulupa olisi edelleen tilapäinen B-lupa. Valtuutettu katsoo, että vähintään ammattitutkintoon johtavan opiskelun perusteella myönnettävän oleskeluluvan tulisi olla jatkuva A-lupa, koska useat ammattitutkintoalat ovat aloja, joilla on Suomessa työvoimapula. Jatkuva lupa tarjoaisi tutkinnon suorittaneelle ammatilliselle muun muassa nopeammin mahdollisuuden saada pysyvä oleskelulupa, mikä edesauttaisi hänen jäämistään Suomeen myös työskentelemään. Valtuutettu katsoo lisäksi, että esityksessä tulisi vielä arvioida uudelleen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä myös mahdollisesti tutkintoon johtaviin lukio-

opintoihin, jotta Suomessa yleissivistävän koulutuksen saaneet jäisivät Suomeen myös korkeakouluopintoihin sekä niiden kautta työelämään.

Muilta osin valtuutettu pitää esitysluonnoksen tavoitteita ja keinoja erittäin kannatettavina.

Rundgren Joonas
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto